

УДК 930.1:323.21]:321.11-051(261.24=16)“10/11”  
DOI: 10.30970/sls.2019.68.3069

## ВІЧЕ У ПОМОРСЬКИХ СЛОВ'ЯН XI–XII ст. (до історіографії проблеми)

Назар РІЗУН

*Львівський національний університет імені Івана Франка  
Кафедра історії середніх віків та візантиністики  
вул. Університетська, 1, Львів, 79000  
e-mail: nrizun1991@gmail.com*

У статті проаналізовано результати сучасних наукових досліджень ролі віча в суспільно-політичному устрої середньовічного Помор'я. Розкривається оцінка вічевих зібрань як елементів суспільного ладу і як колективного способу ухвалення рішень у лютичів, ободритів і ранів. Висвітлюються поняття “сегментарні структури” і “вождівство” та їх рецепція в історичній науці, а також окреслюється, як саме ці означення використовуються у найновіших дослідженнях віча.

*Ключові слова:* віче, слов'яни, Помор'я, історіографія, сегментарні структури, вождівство.

Суспільний і політичний устрій Помор'я XI–XII ст., яке населяли племена лютичів, ободритів і ранів, здавна привертала увагу медієвістів. Це пояснюється низкою чинників. Насамперед, цей регіон у межиріччі Ельби та Одри перебував на периферії християнського світу. До того ж, Помор'я відзначалося нерозвиненою і нестабільною політичною організацією, через що у XII ст. було завойоване сусідами (Urbańczyk, 2015, p.245).

Історики досліджували формування держав і функціонування владних інститутів у полабських слов'ян, визначали особливості їхніх суспільств (Рудь, 2016, с.49–54). Чимало праць присвячено описам поморських віч у життях та хроніках (Dowiat, 1956, s.466–474). Однак наведені в цих джерелах свідчення часто фрагментарні та суперечливі, а відтак стали однією з основних причин численних дискусій (Urbańczyk, 2010b, p.356), зокрема, про місце віча серед інших владних інститутів (Zaroff, 2003, pp.11–40), їх взаємовідносини та повноваження (Вогой, 1999b, s.9–21).

У другій половині XIX–XX ст. зацікавлення істориків вічевими зібраннями було принагідним та епізодичним. І лише 1991 р. побачило світ перше монографічне дослідження означеної проблеми – праця П'єтра Бороня “Слов'янське племінне віче” (Вогой, 1999a), яка започаткувала новий етап її вивчення. Хоча публікація присвячена зібранням

західних слов'ян, історіографічний огляд значною мірою висвітлює руські віча (Вогой, 1999а, s.27–38), тобто, певна увага в ньому приділена суперечливим питанням про збори полабів. Ідеться, наприклад, про те, що ранньодержавне віче походить від пле-мінних зібрань VI ст., яку, зокрема, висловив польський історик Вільгельм Богуславський у монографії “Історія північно-західних слов'ян до кінця XIII ст.” (1889) і з якою не погодився П. Боронь (Вогой, 1999а, s.41). У його праці також охарактеризовано ідеї таких істориків другої половини XX ст., як Клаус Цернак, Станіслав Русоцький, Герард Лябуда, Генрик Ловмянський (Вогой, 1999а, s.43–46), і підсумовано дослідження віча станом на кінець XX ст.

Цій проблемі присвячено декілька публікацій останніх років. Так, Ростислав Вацеба проаналізував різні підходи науковців до вивчення державотворення у полабів (Вацеба, 2017, с.25), однак не залучив праць про віча. Микола Рудь висвітлив історію дослідження Помор'я. Одну статтю він присвятив історіографії другої половини XIX–першої третини XX ст. (Рудь, 2016, с.49–55), а іншу – публікаціям другої половини XX–початку XXI ст. (Рудь, 2017, с.72–78). Як і Р. Вацеба, він не розглянув віче, лише згадав про вивчення зібрань у працях таких істориків, як Освальд Бальцер і Казімеж Тименецький (Рудь, 2016, с.52–53). Отже, є потреба проаналізувати сучасні тенденції дослідження віча поморських слов'ян.

Дослідники суспільної та політичної історії середньовічного Помор'я неодмінно розглядали владні повноваження вічевих зібрань, склад їх учасників і поступову еволюцію. О. Бальцер одним із перших проаналізував указані питання. Як зазначає М. Рудь, він “приділив також значну увагу [...] повноваженням князівської влади, дружинному устрою, системі данин, ролі віча і жрецтва у суспільно-політичному житті полабів IX–XII ст.” (2016, с.52). Наступні публікації висвітлюють подібні питання і продовжують дискусії, присвячені особливостям вічевих зібрань у поморських слов'ян.

У статті “Еволюція ранньофеодальної держави в західному Помор'ї” польський дослідник Єжи Довіат зібрав і проаналізував величезний матеріал про віча. Історик окреслив державні утворення, які розглядав послідовно – “від найбільш “республіканських” до тих, які мають значно більше монархічних елементів” (Dowiat, 1956, s.466). Очевидно, віча були важливі передусім для першого типу владних устроїв. Зібрання лютичів, описане у “Хроніці Тітмара Мерзебурзького” (1012–1018), Є. Довіат потрактував як збори більшості суспільства. Однак він стверджує, що рішення ухвалювали представники аристократії. Щецінське віче також інтерпретоване ним як підконтрольне раді старійшин, оскільки його учасники лише підтримували ухвалені рішення (Dowiat, 1956, s.466–467).

Є. Довіат відзначив важливу роль жерців у суспільстві лютичів. На його думку, вони, будучи представниками місцевої еліти, мали значний вплив на прийняття нею рішень. Дослідник визнає важливість жерців, але не стверджує, що їхній статус у суспільному устрої лютичів був найвищим. Історик припускає, що ця верства була лише однією серед тих, які керували вічами, дотримується погляду про аристократичний характер зібрань (Dowiat, 1956, s.468).

У ранів влада зборів була більшою, ніж владні повноваження князя, при цьому, на думку Є. Довіата, віче підпорядковувалося місцевій старшині (Dowiat, 1956, s.469). До

неї належали жерці, які формували цілу ієрархію, а найвпливовіші з них, представники релігійного центру в Арконі, становили привілейовану верству суспільства ранів. Є. Довіат окреслює віче як маріонетку в руках еліти, до якої також належала частина жерців (Dowiat, 1956, s.469–471).

У лютичів і ранів найбільші владні повноваження мало віче. Воно складалося з еліти, яка приймала рішення, і решти людей, які ці рішення затверджували. Зібрання нерідко відбувались у культових центрах, тому віча були пов'язані з обрядами. Є. Довіат акцентує на релігійній складовій зібрань і стверджує їх елітарний характер. Водночас учений зауважує, що жерці мали більшу владу в суспільстві ранів. Крім того, у них простежуються монархічні елементи, які були цілком відсутні в лютичів. Є. Довіат критикує демократичну концепцію віча і не перебільшує політичну роль зібрань (Dowiat, 1956, s.471).

Рани, на відміну від лютичів, мали князя, однак його влада була обмеженою, далекою від монархічної. На вічах функції правителя мало відрізнялися від повноважень старшини та обмежувалися військовими справами. Князь представляв олігархію, передусім виконував її завдання. Відмінності між суспільствами лютичів і ранів не були настільки значними, як може видатися на перший погляд. Є. Довіат акцентує на важливості функцій віча, яке обмежувало владу правителя. Разом з тим, він заперечує незалежність зібрань і вважає, що вони були цілковито підконтрольними еліті (Dowiat, 1956, s.472).

У лютичів вожді відігравали епізодичну роль, у суспільстві ж ранів були постійними учасниками політичного життя, мали більші владні повноваження. У цьому, на думку Є. Довіата, полягає основна особливість устрою, який існував на острові Рюген у середні віки. Однак ця інтерпретація ґрунтується лише на відомостях з “Хроніки Тітмара Мерзебурзького”, через що виглядає не зовсім переконливою й обґрунтованою (Dowiat, 1956, s.473).

Є. Довіат підсумовує стан дослідження у середині ХХ ст. й розглядає розмаїття поглядів інших науковців. Історик трактує віче як елемент у суспільному устрої Помор'я. Зокрема, він досліджує склад учасників зібрань, їх роль в ухваленні рішень і способи їх затвердження. Вчений окреслює владні повноваження різних суспільних прошарків і ступінь їх впливу в управлінні суспільством (Dowiat, 1956, s.466–473).

У ранньосередньовічний період суспільно-політичний устрій Помор'я був доволі архаїчним (Толочко, 1991, с.13). Ця регіональна особливість зумовила чимало дискусій про походження віча, дала привід вважати зібрання племінними реліктами. І все ж не всі дослідники погодилися з цим твердженням. У рецензії на монографію К. Цернака<sup>1</sup> С. Русоцький підтримав деякі його погляди, зокрема, заперечив можливість збереження племінного віча, підтвердив аристократичний характер зібрань у поморських слов'ян (Russocki, 1968, s.751).

Роман Зароф не досліджував слов'янські вічеві зібрання спеціально. Натомість, історик вивчав суспільний устрій слов'ян і його еволюцію (Zaroff, 2003; 2007). Їхнє суспільство формували клани, які об'єднувались у племена. Вони не мали правителя – ними управляли військові лідери, обрані на зібраннях. Вчений вважає, що дани, сакси

<sup>1</sup> Працю К. Цернака також оцінив Г. Лябуда (Labuda, 1969, s.915–921).

й ободрити у VII–VIII ст. (а ймовірно, і впродовж кількох наступних століть) перебували на однаковому рівні розвитку, а германські тінги відігравали таку саму роль, як слов'янські віча (Zaroff, 2003, pp.13–14, 19, 21). Поступово суспільний і політичний вплив зібрань зменшився, і вони відійшли на другий план (Zaroff, 2003, p.38).

У ранів віче було одним із політичних гравців, як і жерці, племінна аристократія й оточення правителя (Zaroff, 2007, p.3). Зібрання відвідували не всі вільні чоловіки, а лише частина їх, передусім мешканці острова Рюген (Zaroff, 2007, p.7). Вони обирали правителя на вічах, але цю функцію обмежували представники володаря. Зібрання міг скликати також лідер жерців, який наказував і правителю, і колективу (Zaroff, 2007, pp.10–11). Дослідник не погоджується з поглядом про рівноцінність віча, князя й аристократії у ранів (Zaroff, 2007, p.13), тобто, заперечує думку К. Цернака про три елементи в управлінні племені та стверджує, що жерці мали більший вплив, ніж аристократія і зібрання (Zaroff, 2007, p.20).

Р. Зароф розглядає подібні питання, значною мірою повторюючи думки, які висловили Є. Довіат і С. Русоцький. Учений звертає увагу на провідну роль військових вождів, аналізує повноваження жерців у суспільстві ранів і вказує на взаємозв'язок віча та культу. Як і Є. Довіат, Р. Зароф вбачає у зібраннях репрезентацію суспільних відносин, а також стверджує, що вони перебували під контролем аристократії (Zaroff, 2007, pp.10–11).

Різноманітні аспекти зборів поморських слов'ян у кількох розвідках висвітлив П. Бороень: їхніх учасників (Boroń, 1999b); християнізаційну роль (Boroń, 2004a); як засіб для зміни влади (Boroń, 2004b); вічеві церемонії та обряди (Boroń, 2008, s.60–65). Найважливіші результати досліджень містить стаття вченого “Народне зібрання в Пижице 1124 року: племінний релікт чи градсько-міське віче”. На його думку, віче – не племінний релікт, а спосіб вирішення проблем у нових суспільних умовах (Boroń, 2000, s.54). П. Бороень, аналізуючи зібрання поморських слов'ян, за основу бере поняття “плем'я”, під яким розуміє не організаційну одиницю, а форму суспільної організації (Boroń, 2001, s.206).

На відміну від Є. Довіата і Р. Зарофа, П. Бороень доводить, що віче потрібно трактувати не як елемент суспільного ладу, а як колективний спосіб ухвалення рішень, використовуваний у конкретних ситуаціях (Boroń, 1999a, s.120–122). У племінних суспільствах суб'єктом влади було суспільство загалом. Внаслідок утворення держави місце спільноти в управлінні зайняв правитель і його оточення. Відповідно, дослідники аналізують механізм переходу влади від одних до других (Boroń, 1999b, s.10). Терміном “плем'я” у працях П. Бороеня називається не суспільно-політичне утворення, а окрема спільнота. Дослідник не бачить чіткої межі, яка б розділяла племінний і державний періоди (Boroń, 2001, s.206).

Отже, Є. Довіат, С. Русоцький, П. Бороень і Р. Зароф досліджували вічеву проблематику, передусім аналізували особливості суспільного устрою полабських слов'ян. Є. Довіат, підсумувавши стан проблематики у середині XX ст., не погодився з поглядами, висловленими Казімежем Ваховським у монографії “Західні слов'яни” (1950) (Dowiat, 1956). Дослідники також розглядали еволюцію вічевих зібрань. С. Русоцький заперечив, що віча державного періоду походять від племінних (Russocki, 1968,

s.751). Натомість, П. Боронь у праці “Слов’янське племінне віче” стверджував, що спадкоємність усе ж можлива, проте її важко підтвердити (Вогой, 1999а, s.119).

Науковці проаналізували також роль віча в суспільно-політичному ладі поморських слов’ян. Зокрема, Р. Зароф зауважив, що суспільство ранів опиралося на владу жерців, натомість, віча відігравали менш вагому роль (Zaroff, 2007, pp.10–11, 13). Маючи різні погляди на це питання, і П. Боронь, і Р. Зароф погоджуються, що поступово вплив зібрань зменшувався, а їхні повноваження переймала середньовічна держава (Zaroff, 2003, p.38; Вогой, 1999b, s.10).

У сучасних дослідженнях віча науковці часто використовують термін “вождівство” на позначення поняття, яке виникло в 50-ті роки XX ст. (Tymowski, 2009, p.5). Згодом його розвинув і доповнив Тімоті Еарл (Earle, 1993; Earle, 1997) – він окреслює вождівство як політичне утворення, що об’єднує декілька тисяч жителів. Такі суспільства або перетворювалися з простих спільнот на держави, або ж занепадали чи зупинялися на початковому етапі розвитку (Earle, 1993, p.1).

У вождівствах правитель здійснював редистрибуцію економічних благ, не був політичною фігурою, не мав апарату примусу, підпорядковувався громадам і вождям нижчого рангу. Французькою мовою лексема “вождівство” (*chiefdom*) передається як *une chefferie*, німецькою – *Herrentum*, російською – *вождество*, польською – *wodzowstwo*. Міхал Тимовський зауважує, що два останні варіанти (а відповідно, й український переклад *вождівство*) не цілком вдалі, бо акцентують на військових функціях лідера, які становили лише частину його повноважень. У польській історіографії були спроби використовувати термін *szefatura*, однак він був штучним, тому не прижився (Tymowski, 2009, p.6).

Термін “вождівство” викликав заперечення в польських антропологів й особливо істориків (Tymowski, 2009, p.6). Чотири рівні соціальної стратифікації (клан, плем’я, вождівство, держава) також викликали чимало критики. Передусім, не всі науковці погодилися з розрізненням племені та вождівства. Однорівнева система управління була характерна для сегментарних устроїв, дворівнева – для вождівств і триврівнева – для держав. Друга з них управлялася у спосіб “громада – центр” (Tymowski, 2009, p.7), тому дослідження віча поморських слов’ян значною мірою зводиться до реконструкції взаємодії різних носіїв владних повноважень.

М. Тимовський окреслює чотири стадії розвитку суспільства, які були наслідком його ускладнення, а саме полягали у формуванні політичної організації – це егалітарні устрої, сегментарні організації, вождівства і держави. На першому етапі влада вождя ще не формалізована, не інституціалізована. На другій стадії важливим елементом управління стає віче представників сільської громади, яка не має ознак політичного формування. На цьому етапі ухвалення рішень відбувалося на одному рівні – у центрі общини. З часом вирізняється і поступово вивисується лідер громади, однак він ще не має повної влади, тобто, змушений зважати на думку решти людей. На третій стадії формується ще один рівень прийняття рішень, що його уособлює управитель кількох поселень. Насамкінець, віче у державі відходить на другий план (Tymowski, 2012, s.773–774).

Кароль Модзелевський – перший дослідник, який використав культурно-антропологічний підхід у дослідженні віча – продемонстрував конкретні результати його застосування (Modzelewski, 2004, s.356–401). Внаслідок задіяння поняття “сегментарні структури” вічеві зібрання сприймаються як частина державотворчих процесів. Мається на увазі протистояння локальних і регіональних вождів і їхнього оточення, з одного боку, та центральної влади – з другого. Полабські слов'яни не створили централізованої політичної системи, залишившись між вождівством і територіальною організацією державного типу (Urbańczyk, 2015, p.250).

К. Модзелевський запозичив у М. Тимовського поняття “сегментарні структури (struktury segmentarne)” і використав його при дослідженні германських і слов'янських ранньосередньовічних зібрань (Modzelewski, 2004, s.356). Основоположним елементом їхніх племінних організацій була територіально-сусідська спільнота – громада, яка існувала на локальному рівні та керувалася вічем. Внаслідок об'єднання кількох общин утворювалися більші спільноти, які колективно вирішували найважливіші суспільно-політичні проблеми (Modzelewski, 2004, s.358–359).

Територіально-сусідські утворення та племінні спільноти ухвалювали важливі рішення на вічах. Відповідно, вони протистояли центральній владі, яка поступово формувалася. Як і Р. Зароф, К. Модзелевський вважає майже тотожними зібрання германців і слов'ян. При цьому він зауважує, що спочатку віче і культ не були розділені, тобто, суспільно-політична і релігійна сфери життя були взаємопов'язані (Modzelewski, 2004, s.360–361). Влада у полабських слов'ян належала зібранням і центрам язичницького культу. З огляду на це, правителям складно було забезпечити лояльність місцевих еліт (Urbańczyk, 2015, p.249).

Міхал Кара також задіяв теоретико-методологічні напрацювання культурних антропологів, зокрема, використав їхній термін “сегментні устрої (segmentowy ustroje)” (Kara, 2012, s.869). Історик розглядає вождівство як територіально-політичну організацію. Як і М. Тимовський і К. Модзелевський, М. Кара зазначає, що на цій стадії влада належала вічам. Під їхнім контролем вожді виконували військові, судові та релігійні функції (Kara, 2012, s.875–876). Віча також відігравали роль судів, які не лише ухвалювали рішення, а й виконували їх на локальному рівні, без втручання центральної влади (Modzelewski, 2005, s.43).

У скандинавістиці ця концепція набула особливої популярності наприкінці ХХ ст. Передусім, її використовували археологи, які досліджували місця судів (*courtyard sites*). Вони припускали, що ці локації були ставками вождів і функціонували як центри невеликих протодержавних утворень (вождівств). Більшість сучасних дослідників вбачає у них тінги, які були суспільно-політичними центрами громад. Відповідно, у скандинавістиці поняття “вождівство”, принаймні, коли йдеться про дослідження різноманітних місць зібрань, з часом відійшло на другий план (Iversen, 2015, p.4).

У ранньосередньовічних державах деякі повноваження делегувалися місцевій владі, яку контролював політичний центр. Відповідно, дослідження віча передбачає також виявлення й аналіз взаємозв'язків між центром і периферією, встановлення рівня інтегрованості територіально-політичних утворень полабських слов'ян (Urbańczyk, 2015, p.246). Відсутність відповідної адміністративної інфраструктури в ранніх дер-

жавах ускладнювала процес об'єднання. Центральній владі складно було досягти стабільної співпраці місцевих вождів і їхнього оточення (Urbańczyk, 2015, p.252).

Здебільшого віча були центрами локальних і регіональних спільнот, а рішення приймалися ними без втручання центральної влади. Терміном “сегментарні структури” історики окреслюють невелику громаду, а терміном “вождівство” – більше політичне утворення, об'єднання кількох общин. Науковці досліджують суспільно-політичні відносини колективів і вождів, їхні владні повноваження. На основі цієї концепції також аналізують механізми управління, що існували у спільнот різних рівнів, окреслюють процес їх консолідації. Відповідно, такий спосіб вивчення поморського віча – це також дослідження державотворення.

Археологічні дані свідчать про тісну взаємопов'язаність вічевих і культових місць<sup>2</sup>. Дослідники вказують на їх інтеграційну функцію. Так, Анджей Плещинський стверджує, що кожна сільська спільнота могла проводити віча поблизу спеціального дерева, яке було важливим центром язичницького культу (Pleszczyński, 2015, s.11–12). Інші дослідники також відзначають культову роль зібрань і їх багатофункціональний характер, зокрема, виокремлюють суспільно-політичну, релігійну й економічну функції (Banaszkiewicz, 1992, s.81–83; Ślupecki, 1994, p.64; Chudziak, Kaźmierczak та Niegowski, 2007, s.166) і констатують проведення суспільно-релігійних обрядів (Boroń, 2008, s.60–65).

У дослідженнях віча аналізується, як правителі різних рангів намагалися встановити постійний контроль над частинами володінь. Таке розуміння ранньої держави узгоджується з ідеями культурних антропологів про сегментарні структури і вождівства, тому історики виокремлюють ці стадії розвитку в поморських слов'ян. Основна увага у працях медієвістів приділена діяльності правителів і їхньому найближчому оточенню.

Науковці ідентифікують також локальні та регіональні центри влади, які часто утворювалися навколо культових місць. Вирішенню цієї проблеми сприяють найновіші археологічні відомості, які дають відповідь на питання про стадії розвитку, забезпечують аналіз процесу формування сегментарних структур і вождівств, сприяють ідентифікації мережі поселень і центральних місць, розкриттю державотворчої функції віча.

Зібрання становили публічний простір, який існував для регулярних зустрічей підданих і влади. Учасників зібрань історики ділять на правителя, еліту і решту людей. Висновки науковців залежать від того, як вони визначають устрій слов'янських соціумів, наскільки беруть до уваги регіональні особливості, наприклад, відмінності між суспільствами лютичів, ободритів і ранів. Історіографія окреслює віча як багатофункціональні, виокремлює їх суспільну, політичну, економічну та культову роль. Більшість учених погоджується, що в Помор'ї XI–XII ст. зібрання були найважливішою формою влади.

<sup>2</sup> Фрагментарність свідчень джерел, а саме декілька повідомлень житій і хронік, потребує доповнення. Останні археологічні знахідки з Помор'я засвідчують, що важливими культовими центрами і місцями зібрань були острови (Kajkowski, 2016, p.44; Chudziak та ін., 2009, s.123). Також місця культу розташовувалися поблизу боліт, зокрема на підвищеннях, які нагадували острови (Możdżioch, 2017, p.156). Дохристиянські релігії були прив'язані до конкретної території, характеризувалися високим рівнем колективності (Urbańczyk, 2010a, p.206). Регіональні та надрегіональні місця культу та зібрань сприяли створенню ієрархічних організацій і мереж влади (Fernández-Gutz та Roymans, 2015, p.30).

У найновіших працях польських істориків аналізується віче поморських слов'ян у контексті еволюції від сегментарних структур і вождівств до раннях держав. Це дає змогу чіткіше окреслити владні повноваження зібрань, сприяє вивченню локальних і регіональних спільнот, допомагає виокремити декілька рівнів ухвалення рішень, дослідити взаємовідносини різних складових в управлінні ранньосередньовічної держави.

#### Список посилань

Banaszkiewicz, J., 1992. Pons mercati, gradus lignei, stепен i inne. Uwagi o znaku władzy i prawa słowiańskich miejsc wiecowych. *Discernere vera ac falsa. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Prace ofiarowane Józefowi Szymańskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin. Sectio F Historia*, 45, s.79–89.

Bogusławski, W., 1889. *Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII w.* T. 2. Poznań: nakładem autora.

Boroń, P., 1999a. *Słowiańskie wiece plemienne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Boroń, P., 1999b. “Universa populi multido”. Problem uczestnictwa w słowiańskich wiecach plemiennych. *Średniowiecze polskie i powszechne*, 1, s.9–21.

Boroń, P., 2000. Zgromadzenie ludowe w Pyrzycach w 1124 roku: relikw plemienny czy wiec grodowo-miejski. *Wiekі stare i nowe*, 1, s.30–54.

Boroń, P., 2001. Słowiańskie plemię. O pojęciu i jego rozumieniu w polskiej historiografii. *Vitae historicae. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin. Historia*, 157, s.189–207.

Boroń, P., 2004a. Wiece słowiańskie a decyzja o przyjęciu chrześcijaństwa – możliwości poznawcze. W: R., Koźiak i J., Nemeš, red. *Pohanstvo a krest'anstvo. Zbornik z konferencie usporiadanej v Banskej Bystrici*. Bratislava: Vydavateľ'stvo Chronos, s.95–102.

Boroń, P., 2004b. “Zamachy stanu” w społecznościach słowiańskich a instytucja wiecu. W: A., Sołtysiak i J., Olko, red. *Zamach stanu w dawnych społecznościach*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, s.203–210.

Boroń, P., 2008. Pogańskie motywy w ceremoniach społecznych dawnych słowian. W: L. P., Słupecki, red. *Bogowie i ich ludy. Religie pogańskie a procesy tworzenia się tożsamości kulturowej, etnicznej, plemiennej i narodowej w średniowieczu*. Wrocław: Chronicon, s.47–72.

Chudziak, W., Kaźmierczak, R. i Niegowski, J., 2007. Próba reinterpretacji zabudowy wyspy w Parsęku na Pomorzu Środkowym. *Przegląd Archeologiczny*, 55, s.145–160.

Chudziak, W., Kaźmierczak, R., Niegowski, J. i Ważny, T., 2009. Ze studiów nad genezą wczesnośredniowiecznych mostów na obszarze Pomorza. *Przegląd Archeologiczny*, 57, s.99–131.

Dowiat, J., 1956. Ewolucja państwa wczesnofeudalnego na Pomorzu Zachodnim. *Przegląd Historyczny*, 47(3), s.459–396.

Earle, T. 1993. The evolution of chiefdoms In: T., Earle, ed. *Chiefdoms: Power, Economy, and Ideology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Earle, T., 1997. *How Chiefs Come to Power. The Political Economy in Prehistory*. Stanford: Stanford University Press.



Fernández-Götz, M. and Roymans, N., 2015. The Politics of Identity: Late Iron Age Sanctuaries in the Rhineland. *Journal of the North Atlantic*, special volume 8, pp.18–32.

Iversen, F., 2015. Community and Society: The Thing at the Edge of Europe. *Journal of the North Atlantic*, special volume 8, pp.1–17.

Kajkowski, K., 2016. Islands as symbolic centers of the Early Medieval settlement patterns in Middle Pomerania (Northern Poland). *Studia Mythologica Slavica*, 19, s.41–59.

Kara, M., 2012. Mediewistyka historyczna i archeologia średniowieczna w badaniach nad początkami państwa Piastów. Przykład “współpracy” historiografii i archeologii. W: S., Tabaczyński, A., Marciniak, D., Cyngot i A., Zalewska, red. *Przeszość społeczna. Próba konceptualizacji*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, s.869–884.

Labuda, G., 1969. Wczesnośredniowieczne wiece słowiańskie. *Kwartalnik historyczny*, 76(4), s.915–921.

Modzelewski, K., 2004. *Barbarzyńska Europa*. Warszawa: Iskry.

Modzelewski, K., 2005. Wiec i banicja. Z porównawczych studiów nad ustrojem plemiennym Germanów i Słowian. *Nauka*, 4, s.41–49.

Moździoch, S., 2017. From a tribe to a state. The archaeology of the early Middle Ages in the interior area between the Odra and Bug rivers – the so-called “tribal period”. In: P., Urbańczyk and M., Trzeciecki, ed. *The past societies. Polish lands from the first evidence of human presence to the Early Middle Ages: 500–1000 AD*, 5. Warszawa: Instytut Archeologii i Etnologii PAN, pp.123–168.

Pleszczyński, A., 2015. Organizacja przestrzeni władzy w europejskich społecznościach tradycyjnych – zarys problemu. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F Historia*, 70, s.9–27.

Russocki, St., 1968. Wiece w miastach Słowiańszczyzny Wschodniej i Zachodniej: Nowa próba wyjaśnienia ich genezy i funkcji. *Przegląd historyczny*, 59(4), s.749–756.

Słupecki, L. P., 1994. *Slavonic Pagan Sanctuaries*. Warsaw: Institute of Archaeology.

Tymowski, M., 2009. Tribal organizations in prestate Poland (9th and 10th centuries) in the light of anthropological theories of segmentary system and chiefdoms. *Acta Poloniae Historica*, 99, pp.5–37.

Tymowski, M., 2012. Organizacja społeczeństwa. W: S., Tabaczyński, A., Marciniak, D., Cyngot i A., Zalewska, red. *Przeszość społeczna. Próba konceptualizacji*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, s.770–782.

Urbańczyk, P., 2010a. Before the Poles: problems of ethnic identification in Polish archaeology of the Early Middle Ages. In: W., Pohl and M., Mehofer, eds. *Archaeology of Identity – Archäologie der Identität. Forschungen zur Geschichte des Mittelalters*, 17. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, pp.203–209.

Urbańczyk, P., 2010b. What did early medieval authors know about structures of governance and religion in northern Central Europe? (A comment on M. Hardt). In: *Trade and Communication Networks of the First Millennium AD in the northern part of Central Europe: Central Places, Beach Markets, Landing Places and Trading Centers. Neue Studien zur Sachsenforschung*, 1. Hannover: Niedersächsisches Landesmuseum, pp.356–361.

Urbańczyk, P., 2015. Polabian Slavs and processes of political consolidation. *Archaeologia Polona*, 48, pp.245–256.

- Wachowski, K., 1950. *Słowiańszczyzna Zachodnia*. 2 wyd. Poznań: Instytut Zachodni.
- Zaroff, R., 2003. Study in Socio-political History of the Obodrites. *Collegium Mediaevale*, 16, pp.11–45.
- Zaroff, R., 2007. Politics and Priests in a Pagan Slavic Principality. *Collegium Mediaevale*, 20, pp.3–28.
- Zernack, K., 1967. *Die burgstädtischen Volksversammlungen bei den Ost- und Westslaven. Studien zur verfassungsgeschichtlichen Bedeutung des Veče*. Wiesbaden: O. Harrassowitz.
- Вацеба, Р., 2017. Проблема формування держави у полабських слов'ян: концептуальний вимір історіографії. *Історичний архів. Наукові студії*, 19, с.20–28.
- Рудь, М., 2016. Полабо-слов'янська проблематика у польській історіографії другої половини XIX–першої третини XX ст. *Етнічна історія народів Європи*, 49, с.49–55.
- Рудь, М., 2017. Польська полабістика другої половини XX–початку XXI ст. *Етнічна історія народів Європи*, 52, с.72–78.
- Толочко, О., 1991. Польща і Русь: спроба створення моделі еволюції потестарних структур. У: В. А., Смолій, ред. *Україна і Польща в період феодалізму: Збірник наукових праць*. Київ: Наукова думка, с.10–23.

### References

- Banaszkiewicz, J., 1992. Pons mercati, gradus lignei, stepen and others. Comments about signs of power and law of Slavic veche places. *Discernere vera ac falsa. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Works dedicated to Józef Szymacski for sixtieth anniversary of birthday. Sectio F Historia*, 45, pp.79–89. (In Polish)
- Bogusławski, W., 1889. *The History of the northwestern Slavs to the end of the thirteen century*. Vol. 2. Poznań: by the author. (In Polish)
- Boroń, P., 1999a. *Slavic tribal veche*. Katowice: Publisher of University of Silesia. (In Polish)
- Boroń, P., 1999b. “Universa populi multido”. Problem of participation in Slavic tribal veche. *Polish and General Medieval Times*, 1, pp.9–21. (In Polish)
- Boroń, P., 2000. People's gathering in Puryzce in the year 1224: tribal relict or urban gathering. *Ages old and new*, 1, pp.30–54. (In Polish)
- Boroń, P., 2001. Slavic tribe. The concept and its meaning in Polish historiography. *Vitae historicae. Anniversary book dedicated to seventies anniversary of Professor Lech A. Tyszkiewicz birthday. Historia*, 170, pp.189–207. (In Polish)
- Boroń, P., 2004a. Slavonic issues and decision on conversion to Christianity – chances of understanding. In: R., Koňiak and J., Немель, eds. *Paganism and Christianity. Edition of conference located in Banská Bystrica*. Bratislava: Vydavateľstvo Chronos, pp.95–102. (In Polish)
- Boroń, P., 2004b. “Coups of state” in Slavic societies and institution of veche. In: A., Sołtysiak and J., Olko, eds. *Coup of state in ancient societies*. Warszawa: Publisher of Warsaw University, pp.203–210. (In Polish)
- Boroń, P., 2008. Pagan motifs in social ceremonies of ancient Slavs. In: L. P., Słupecki, ed. *Gods and their peoples. Pagan religions and the processes of creating cultural, ethnic, tribal, and national identity in the Middle Ages*. Wrocław: Chronicon, pp.47–72. (In Polish)

Chudziak, W., Kaźmierczak, R. and Niegowski, J., 2007. Reconstruction attempt of settlement on an island in Parsecko in Middle Pomerania. *Archaeological Review*, 55, pp.145–160. (In Polish)

Chudziak, W., Kaźmierczak, R., Niegowski, J. and Ważny, T., 2009. From studies on the genesis of early medieval bridges in Pomerania. *Archaeological Review*, 57, pp.99–131. (In Polish)

Dowiat, J., 1956. Evolution of the early feudal state in Western Pomerania. *Historical Review*, 47(3), pp.459–396. (In Polish)

Earle, T. 1993. The evolution of chiefdoms In: T., Earle, ed. *Chiefdoms: Power, Economy, and Ideology*. Cambridge: Cambridge University Press. (In English)

Earle, T., 1997. *How Chiefs Come to Power. The Political Economy in Prehistory*. Stanford: Stanford University Press. (In English)

Fernández-Götz, M. and Roymans, N., 2015. The Politics of Identity: Late Iron Age Sanctuaries in the Rhineland. *Journal of the North Atlantic*, special volume 8, pp.18–32. (In English)

Iversen, F., 2015. Community and Society: The Thing at the Edge of Europe. *Journal of the North Atlantic*, special volume 8, pp.1–17. (In English)

Kajkowski, K., 2016. Islands as symbolic centers of the Early Medieval settlement patterns in Middle Pomerania (Northern Poland). *Studia Mythologica Slavica*, 19, pp.41–59. (In English)

Kara, M., 2012. Medieval studies and medieval archaeology in research on the beginnings of the Piast state. An example of “cooperation” of historiography and archaeology. In: S., Tabaczyński, A., Marciniak, D., Cyngot and A., Zalewska, eds. *Social past. An attempt of conceptualization*. Poznań: Poznań Publisher, pp.869–884. (In Polish)

Labuda, G., 1969. Early medieval Slavic assembly. *Historical Quarterly*, 76(4), pp.915–921. (In Polish)

Modzelewski, K., 2004. *Barbarian Europe*. Warszawa: Iskry. (In Polish)

Modzelewski, K., 2005. Veche and banishment. From comparative studies about tribal formation of Germans and Slavs. *Science*, 4, pp.41–49. (In Polish)

Możdżioch, S., 2017. From a tribe to a state. The archaeology of the early Middle Ages in the interior area between the Odra and Bug rivers – the so-called “tribal period”. In: P., Urbańczyk and M., Trzeciecki, eds. *The past societies. Polish lands from the first evidence of human presence to the Early Middle Ages: 500–1000 AD*, 5. Warszawa: The Institute of Archaeology and Ethnology PAS, pp.123–168. (In English)

Pleszczyński, A., 2015. Organization of the space of power in European traditional societies – an outline of the problem. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F Historia*, 70, pp.9–27. (In Polish)

Rud' M., 2017. Polish Polabian studies of the second half of the twentieth century – the beginning of the twenty-first century. *Ethnic history of the people of European*, 52, pp.72–78. (In Ukrainian)

Rud', M., 2016. Polabian-Slavic problems in Polish historiography of the second half of the nineteenth – the first third of the twentieth century. *Ethnic history of the people of European*, 49, pp.49–55. (In Ukrainian)

Russocki, St., 1968. Veche in cities of the eastern and the western Slavs: New attempt to investigate their origins and functions. *Historical Overview*, 59(4), pp.749–756. (In Polish)

Ślupecki, L. P., 1994. *Slavonic Pagan Sanctuaries*. Warsaw: Institute of Archaeology. (In English)

Tolochko, O., 1991. Poland and Rus': an attempt to create a model of the evolution of power structures. In: V. A., Smoliy, ed. *Ukraine and Poland in the age of feudalism: A collection of scientific papers*. Kyiv: Naukova dumka, pp.10–23. (In Ukrainian)

Tymowski, M., 2009. Tribal organizations in prestate Poland (9th and 10th centuries) in the light of anthropological theories of segmentary system and chiefdoms. *Acta Poloniae Historica*, 99, pp.5–37. (In English)

Tymowski, M., 2012. Organization of society. In: S., Tabaczycski, A., Marciniak, D., Cyngot and A., Zalewska, eds. *Social past. An attempt of conceptualization*. Poznań: Poznań Publisher, pp.770–782. (In Polish)

Urbańczyk, P., 2010a. Before the Poles: problems of ethnic identification in Polish archaeology of the Early Middle Ages. In: W., Pohl and M., Mehofer, eds. *Archaeology of Identity – Archäologie der Identität. Research on the History of the Middle Ages*, 17. Wien: Publisher of the Austrian Academy of Sciences, pp.203–209. (In English)

Urbańczyk, P., 2010b. What did early medieval authors know about structures of governance and religion in northern Central Europe? (A comment on M. Hardt). In: *Trade and Communication Networks of the First Millennium AD in the northern part of Central Europe: Central Places, Beach Markets, Landing Places and Trading Centers. New Saxon Studies*, 1. Hannover: National Museum, pp.356–361. (In English)

Urbańczyk, P., 2015. Polabian Slavs and processes of political consolidation. *Archaeologia Polona*, 48, pp.245–256. (In English)

Vaceba, R., 2017. The problem of state formation among the Polabian Slavs: conceptual dimension of historiography. *Historical Archive. Scientific Studies*, 19, pp.20–28. (In Ukrainian)

Wachowski, K., 1950. *The Western Slavs*. 2nd ed. Poznań: Western Institute. (In Polish)

Zaroff, R., 2003. Study in Socio-political History of the Obodrites. *Collegium Medievale*, 16, pp.11–45. (In English)

Zaroff, R., 2007. Politics and Priests in a Pagan Slavic Principality. *Collegium Medievale*, 20, pp.3–28. (In English)

Zernack, K., 1967. *Urban public meetings of the eastern and the western Slavs. Studies of the historical importance of veche*. Wiesbaden: O. Harrassowitz. (In German)

**VECHE OF THE POMERANIAN SLAVS  
IN THE ELEVENTH–TWELFTH CENTURIES  
(to the historiography of the problem)**

**Nazar RIZUN**

*Ivan Franko National University in Lviv  
1, Universytetska str., Lviv, 79000  
Department of History of Middle Ages and Byzantine Studies  
e-mail: nrizun1991@gmail.com*

**Abstract**

**Background:** The research on early medieval Pomerania (eleventh–twelfth centuries) and its assemblies discusses a variety of interpretations. Scholars explain veche and its place in the governance of the region based on their understanding of Slavic societies. Historians trace the development of Pomerania during the Early Middle Ages, analyze gradual transformation of its institutions. Recent studies use such concepts as segmentary structures and chiefdom as well as the newest archaeological material.

**Purpose:** The goal of the article is to study the research on veche, particularly the most recent publications. Among them, the works of such historians and archaeologists as Piotr Boroc, Karol Modzelewski, Roman Zaroff, Michai Tymowski, Michai Kara, Przemysław Urbaczyk, and others. The paper investigates their understanding of the place of assemblies in the governance of early medieval Pomerania as well as the appliance of such concepts as segmentary structures and chiefdom.

**Results:** Pomeranian veche could be understood both as an element of the early medieval societies and as a way of collective decision-making. The article highlights various approaches to the study of veche, specifically the appliance of such concepts as segmentary structures and chiefdom. The paper investigates their usefulness for the research on early medieval Pomerania and its assemblies. The concepts of segmentary structures and chiefdom describe local communities and regional political formations, respectively. They help to distinguish a few levels of governance, to analyze relations between various parts of early medieval societies, and to trace integration as well as state formation processes. The future studies could continue the discussion about the appliance of different methodological approaches in research on well-known and fragmentary source material.

**Key words:** veche, Pomerania, historiography, segmentary structures, chiefdom.